

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

“РЎЙХАТГА ОЛИНДИ”

№ ВМ – 343 – 5А340801 – 2.01

“1” ИЮЛЬ 2003 й.

“ТАСДИҚЛАНДИ”
Ўзбекистон Республикаси
Олий ва ўрта махсус
таълим вазирлиги

“8” ИЮЛЬ 2003 й.

**СУҒУРТА БИЗНЕСИ
фанидан
ДАСТУР**

**Олий таълимнинг 340000 –“Бизнес ва бошқарув” таълим
соҳасидаги 5А3406010 – “Суғирта иши” магистратура
мутахассислиги учун**

Ташкент – 2003

Тузувчи: и.ф.н., доц. Ф.Бозоров
Такризчилар: и.ф.н. Х.Шеннаев
и.ф.н., С.Худойкулов

"Суғурта бизнеси" фанининг предмети ва вазифалари. Суғурта бизнеси ҳақида тушунча. Суғурта бизнесининг иқтисодийда тутган ўрни ва аҳамияти. Суғурта бизнесини давлат томонидан тартибга солиш. Суғурта бизнеси ва унга таъсир қилувчи омиллар. Суғурта бизнесида маркетинг. Суғурта бизнесида воситачилар фаолияти. Суғурта бизнесининг молиявий асослари. Қайта суғурта қилувчи компаниялар ва уларни суғурта бизнесидаги роли.

Предмет и задачи учебного курса "Страховой бизнес". Понятие о страховом бизнесе. Место и значение страхового бизнеса в экономике. Государственное регулирование страхового бизнеса. Страховой бизнес и влияющие на него факторы. Маркетинг в страховом бизнесе. Деятельность посредников в страховом бизнесе. Финансовые основы страхового бизнеса. Перестраховочные компании и их роль в страховом бизнесе.

Subject and tasks of a training course "Insurance business". Concept about insurance business. A place and value of insurance business in economy. State regulation of insurance business. Insurance business and factors influencing it. Marketing in insurance business. Activity of intermediaries in insurance business. Financial bases of insurance business. Reinsurance of the company and their role in insurance business.

Дастур Тошкент Молия институти Илмий Кенгашида муҳокама қилинган ва нашрга тавсия этилган (25 апрель 2003 йил 9-сонли баённома).

Дастур Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги олий ўқув юртлариаро илмий-услубий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгаш мажлисида муҳокама қилинган ҳамда нашрга тавсия этилган (2003 йил 1 июль 37-сонли мажлис баёни).

1. СЎЗ БОШИ

Фаннинг мақсад ва вазифалари

"Суғурта бизнеси" фанининг асосий мақсади олий ўқув юртлари талабаларини мамлакатимизда ва ривожланган хорижий давлатларда суғурта бизнесининг бугунги ҳолати, тараққиёт стратегияси ҳамда суғурта бозорида фаолият кўрсатаётган йирик суғурта компаниялари билан яқиндан таништиришдан иборатдир.

Магистрантларда суғурта бизнеси ва унинг ўзига хос хусусиятлари тўғрисидаги чуқур назарий билимларини шакллантириш, шунингдек, бу билим ва кўникмаларни иқтисодий ислохотларнинг ҳозирги босқичида қўллай олиш, суғурта бизнесига доир чет мамлакатлар тажрибасини маҳаллий шароитга мослаштиришга ўргатиш ушбу фаннинг асосий вазифасини ташкил этади.

Фаннинг бошқа фанлар билан боғлиқлиги

"Суғурта бизнеси" фани "Суғурта назарияси", "Суғурта иши", "Чет мамлакатлар суғуртаси", "Суғурта ҳуқуқи", "Суғурта тарихи" каби фанлар билан бевосита боғлиқ.

Бу фан магистрантлардан иқтисодий билимлар асосини, шу фанлар билан алоқасини, амалдаги қонуний ва меъёрий ҳужжатлар, Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармонлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорларини чуқур билишни, шунингдек, компьютер техникасидан, жадвал ва слайдлардан фойдалана олиш кўникмалари мавжуд бўлишини талаб қилади.

2. ФАН ДАСТУРИ

Маъруза машғулоти мавзулари

"Суғурта бизнеси" фанининг предмети ва вазифалари

"Суғурта бизнеси" фанига кириш. Бу фанни ўрганиш услублари. Суғурта бизнеси ҳақида тушунча ва унинг бошқа бизнес турларидан фарқи. Суғурта бизнесининг ривожланиш босқичлари.

Суғурта бизнесининг қонуний асослари

"Фуқаролик кодекси" ва унда суғурта муносабатларининг ёритилиши. Суғурта шартномаларини тузиш ва уни ижро этиш тартиби. Суғурта муносабатларида қатнашувчи томонларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари. Суғурта шартларини бажармаганлик учун жавобгарлик.

Ўзбекистон Республикасининг "Суғурта фаолияти тўғрисида" Қонунида суғурта бизнесини амалга оширишнинг ҳуқуқий жиҳатлари. Махсус ваколатли давлат органи ва унинг асосий вазифалари.

Суғурта воситачилари ва уларни суғурта бизнесида тутган ўрни

Суғурта воситачилари ҳақида тушунча. Суғурта воситачилари фаолиятини ҳуқуқий тартибга солиш. Воситачиларнинг асосий вазифалари ва уларнинг суғурта ташкилотлари билан ўзаро муносабати. Суғурта воситачиларини давлат рўйхатидан ўтказиш ва улар фаолиятини лицензиялаш тартиби.

Суғурта брокерининг фаолият йўналишлари. Унинг Суғур-таланувчилар билан ўзаро муносабати. Суғурта брокерининг даромад манбалари. Суғурта бизнесини ривожланишида брокерларнинг мавқеи.

Суғурта бизнеси ва қайта суғурта қилиш

Қайта суғурта қилиш зарурияти ва унинг моҳияти. Қайта суғурта қилиш бўйича шартномаларни тузишнинг ўзига хос хусусиятлари. Цедент, ретроцедент ва ретроцессия тушунчалари. Қайта суғурта қилишда суғурта бадаллари миқдорини аниқлаш ва уни тўлаш шартлари.

Факультатив ва облигаторли қайта суғурта қилиш. Нисбий ва нонисбий қайта суғурта қилиш. Квотали ва квотасиз қайта суғурта қилиш.

Ўзбекистон суғурта бизнесида қайта суғурта қилишнинг тутган ўрни. Қайта суғурта қилиш билан шуғулланаётган суғурта компаниялари фаолияти.

Суғурта бизнесининг молиявий асослари

Суғурта ташкилотининг даромадлари: суғурта бадаллари, инвестиция фаолиятидан олинган даромадлар, бошқа даромадлар. Суғурта ташкилотининг харажатлари. Иш юритиш харажатлари ва унинг таркиби. Суғурта хизматларининг таннархи.

Суғурта ташкилотларида молиявий натижанинг шаклланиши. Солиққа тортиладиган даромадни аниқлаш. Солиққа тортиладиган даромаддан чегирмалар. Суғурта ташкилотлари томонидан тўланадиган бошқа солиқлар.

Суғурта бизнесида маркетинг

Маркетинг тушунчаси ва унинг ташкил этувчилари. Амалий маркетинг йўналишлари: Суғурта хизматларига талабни шакллантириш; мижозларнинг Суғурта манфаатларининг қаноатлантирилиши; Суғурта хизматларида нарх—навонинг шаклланиши; Суғурта хизматларини сотиш бўйича тармоқларни ривожлантириш.

Суғурта маркетинги, унинг тактика ва стратегияси. Суғурта ташкилотларининг маркетинг хизмати ва унинг асосий функциялари. Суғурта маркетингининг методлари: реклама, социологик тадқиқот ва сўровнома.

Суғурта бизнесида рискни бошқариш

Риск тушунчаси ва унинг турлари. Иқтисодий, ижтимоий ва сиёсий рисклар. Суғурта рискнинг иқтисодий моҳияти. Рискни баҳолаш. Рискни тадқиқ этиш ва таҳлил этиш усуллари. Рискларнинг рўйхати ва суғурта жавобгарлигининг ҳажми.

Объектив ва субъектив рисклар. Суғуртавий ва суғуртавий бўлмаган рисклар. Рискни бошқариш: рискни аниқлаш, рискни баҳолаш, рискни назорат қилиш ва рискни молиялаштириш.

3. АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАВЗУЛАРИ

"Суғурта бизнеси" фанининг предмети ва вазифалари

"Суғурта бизнеси" фанига кириш. Бу фанни ўрганиш услублари. Суғурта бизнеси ҳақида тушунча ва унинг бошқа бизнес турларидан фарқи. Суғурта бизнесининг ривожланиш босқичлари.*

Суғурта бизнесининг қонуний асослари*

"Фукаролик кодекси" ва унда суғурта муносабатларининг ёритилиши. Суғурта шартномаларини тузиш ва уни ижро этиш тартиби. Суғурта муносабатларида қатнашувчи томонларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари. Суғурта шартларини бажармаганлик учун жавобгарлик.*

Ўзбекистон Республикасининг "Суғурта фаолияти тўғрисида" Қонунида суғурта бизнесини амалга оширишнинг ҳуқуқий жиҳатлари. Махсус ваколатли давлат органи ва унинг асосий вазифалари.

Суғурта воситачилари ва уларни суғурта бизнесида тутган ўрни

Суғурта воситачилари ҳақида тушунча. Суғурта воситачилари фаолиятини ҳуқуқий тартибга солиш. Воситачиларнинг асосий вазифалари* ва уларнинг суғурта ташкилотлари билан ўзаро муносабати. Суғурта воситачиларини давлат рўйхатидан ўтказиш ва улар фаолиятини лицензиялаш тартиби.*

Суғурта брокерининг фаолият йўналишлари. Унинг Суғур-таланувчилар билан ўзаро муносабати.* Суғурта брокерининг даромад манбалари. Суғурта бизнесини ривожланишида брокерларнинг мавқеи.*

Суғурта бизнеси ва қайта суғурта қилиш

Қайта суғурта қилиш зарурияти ва унинг моҳияти. Қайта суғурта қилиш бўйича шартномаларни тузишнинг ўзига хос хусусиятлари. Цедент, ретроцедент ва ретроцессия тушунчалари. Қайта суғурта қилишда суғурта бадаллари миқдорини аниқлаш ва уни тўлаш шартлари.*

Факультатив ва облигаторли қайта суғурта қилиш. Нисбий ва нонисбий қайта суғурта қилиш. Квотали ва квотасиз қайта суғурта қилиш.

Ўзбекистон суғурта бизнесида қайта суғурта қилишнинг тутган ўрни. Қайта суғурта қилиш билан шуғулланаётган суғурта компаниялари фаолияти.*

Суғурта бизнесининг молиявий асослари

Суғурта ташкилотининг даромадлари: суғурта бадаллари, инвестиция фаолиятдан олинган даромадлар, бошқа даромадлар. Суғурта ташкилотининг харажатлари. Иш юритиш харажатлари ва унинг таркиби. Суғурта хизматларининг таннархи.*

Суғурта ташкилотларида молиявий натижанинг шаклланиши. Солиққа тортиладиган даромадни аниқлаш. Солиққа тортиладиган даромаддан чегирмалар. Суғурта ташкилотлари томонидан тўланадиган бошқа солиқлар.*

Суғурта бизнесида маркетинг*

Маркетинг тушунчаси ва унинг ташкил этувчилари. Амалий маркетинг йўналишлари: Суғурта хизматларига талабни шакллантириш; мижозларнинг Суғурта манфаатларининг қаноатлантирилиши; Суғурта хизматларида нарх—навонинг шаклланиши;* Суғурта хизматларини сотиш бўйича тармоқларни ривожлантириш.

Суғурта маркетинги, унинг тактика ва стратегияси. Суғурта ташкилотларининг маркетинг хизмати ва унинг асосий функциялари. Суғурта маркетингининг методлари: реклама, социологик тадқиқот ва сўровнома.*

Суғурта бизнесида рискни бошқариш*

Риск тушунчаси ва унинг турлари. Иқтисодий, ижтимоий ва сиёсий рисклар. Суғурта рискнинг иқтисодий моҳияти.* Рискни баҳолаш. Рискни тадқиқ этиш ва таҳлил этиш усуллари. Рискларнинг рўйхати ва суғурта жавобгарлигининг ҳажми.

Объектив ва субъектив рисклар. Суғуртавий ва суғуртавий бўлмаган рисклар. Рискни бошқариш: рискни аниқлаш, рискни баҳолаш, рискни назорат қилиш ва рискни молиялаштириш.

4. ТАВСИЯ ЭТИЛАЁТГАН МАВЗУЛАР БЎЙИЧА КЎРГАЗМА-НАМОЙИШ МАТЕРИАЛЛАРИ, ЎҚУВ ФИЛЬМЛАРИ ВА БОШҚА ДИДАКТИК МАТЕРИАЛЛАР РЎЙХАТИ

Суғурта бизнеси фанини ўқитишда замонавий техник воситалардан, компьютер техникасидан, алоқа воситаларидан ва жумладан куйидаги информацион техник воситаларидан фойдаланилади:

1. Компьютер;
2. Аудио ва видео жиҳозлар;
3. Диапроектор;
4. Кодоскоп;
5. Графопроектор;
6. Статистик маълумотлар;
7. Калькулятор.

5. ЎЗЛАШТИРИШ НАЗОРАТИ

Суғурта бизнеси фанидан магистрантлар билимини баҳолаш жорий, оралик ва якуний назорат шаклида амалга оширилади.

Суғурта бизнеси фанини ўқитилишида компьютер техникаларидан, жадвал, слайдлардан фойдаланиш, ишлаб чиқариш амалиётига магистрантларни юбориш, чет мамлакатларнинг суғурта соҳасидаги мутахассисларини таклиф этиш, мамлакатимизда аккредитация килинган ривожланган давлатларнинг суғурта компанияларида кўчма машғулотларни ташкил этиш каби замонавий таълим технологияларидан фойдаланилади.

Суғурта бизнеси фанини ўқитиш жараёнида ўқув йили давомида тегишли мутахассислик бўйича ўтилатган фанлар билан уйғунлашуви даражаси ҳам катта аҳамиятга эга. Ўқув семестрларига тақсимланиши бўйича ҳам юқоридагилардек йўл тутилади.

Фани магистрантлар қандай ўзлаштирилганини назорат қилиш жорий, оралик, якуний баҳолашлар, тест, ёзма иш, магистрант мустақил бажарилган ишлар конспекти, схема, диаграмма - графикларини баҳолаш орқали олиб борилади.

Суғурта бизнеси фанида магистрантларга 40 соат маъруза ва 40 соат амалий машғулот ўтказилади. Фан бўйича магистрантларнинг ўзлаштирилиши баҳолаб бориш куйидагича амалга оширилади: оралик баҳолаш жами баллнинг 35%ини ташкил қилади. Жорий баҳолаш ҳам жами баллнинг 35%ини ташкил этади. Якуний баҳолаш жами баллнинг 30%ини ташкил қилади.

Демак, оралик баҳолашда энг юқори балл 28,0 ни ташкил этиб, магистрант ушбу баллнинг 55%идан - 100%игача оралиғида яъни, 15,4 баллдан - 28,0 баллгача тўплаши мумкин. Жорий баҳолашда ҳам энг юқори балл 28,0 ни ташкил этиб, магистрант ушбу баллнинг 55%идан - 100%игача оралиғида яъни, 15,4 баллдан - 28,0 баллгача тўплаши мумкин. Якуний баҳолашда эса юқори балл 24,0 ни ташкил этиб, магистрант ушбу баллнинг 55%идан - 100%игача оралиғида яъни, 13,2 баллдан - 24,0 баллгача тўплаши мумкин.

Семестр давомида фан бўйича тўплаган баллар қуйидаги ўзлаштириш кўрсаткичлари билан баҳоланади:

- 86 - 100 - "аъло";
- 71 - 85 - "яхши";
- 55 - 70 - "қониқарли".

6. АДАБИЁТЛАР

Асосий адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси.-Т.:Адолат, 1992, 1999.
2. Ўзбекистон Республикасининг "Суғурта тўғрисида"ги Қонуни. - Халқ сўзи, 1993 йил май.
3. Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик Кодекси. -Т.: 1997.
4. Ўзбекистон Республикасининг "Суғурта фаолияти тўғрисида"ги Қонуни. 2002.
5. Страхование дело. Учебник под ред. проф. Рейтмана Л.И.-М, Банковской и биржевой научно-консультационный центр, 1992.
6. Журавлев Е.М. Страхование во внешнеэкономических связях. - М, Анкил, 1993.
7. Собиров. Х. Суғурта: 100 саволга жавоб. - Т. Мехнат, 1998.
8. Шахов В.В. Страхование дело. - М. Полис, 1998.
9. Балабанов И. Т. Занимательное страхование. М. Финансы и статистика, 2002.
10. Воблый К. Основы экономики страхования. - М.: Анкил, 2000.
11. Гомелл Г. Основы страхового дела. - М.: Соминтэк, 2001.
12. Зубец А.Н. Страховой маркетинг. - М.: Анкил, 2000.
13. Страхование дело. Учеб. Под ред. Рейтмана - М.: 2000.
14. Страхование от А до Я. Книга для страхователя. Инфра-М.: 2000.
15. Басаков М.И. Страхование дело, - М.: ПРИОР, 2002.
16. Ефимов С.Л., Лозовский Л.Ш., Райзберг Б.А., Радновский А.А. Словарь страховщика. - М.: Экономика, 2000.
17. Пфайффер К. Введение в перестрахование. - М.: Анкил, 2000.
18. Юлдошев Р.Т. Страховой бизнес: словарь-справочник. - М.: АНК ИН, 2000.
19. Фогельсон Ю. Введение в страхование. - М.: БЕК, 1999.
20. Шахов В.В. Страхование. - М.: Юнити, 2001.

Қўшимча адабиётлар

1. Закон Российской Федерации "О страховании". -М.: Страхование дело, 1993.
2. Закон Республики Туркменистана "О страховании". Страхование дело, № 6 1995.
3. Ефимов С. Экономика и страхование. - М.: Финстатинформ, 1996.
4. Словарь страховых терминов. Под ред. Е.Коломина, Шахова В. - М.: Финансы и статистика, 1992.
5. Журавлев Е. Страхование и перестрахование. (Теория и практика). - М.: центр Анкил, 1993.
6. "Ўзагросуғурта" ДАСК ни ташкил этиш тўғрисида"ги ЎзР ВМ нинг 1997 йил 25 февраль қарори.
7. "Кафолат" ДАСК ни ташкил этиш тўғрисида"ги ЎзР ВМ нинг 1997 йил 14 март қарори.
8. "Ўзбекинвест" экспорт-импорт миллий суғурта компаниясини ташкил этиш тўғрисида"ги ЎзР ВМ нинг 1997 йил 18 февраль қарори.
9. "Ўзагросуғурта" ДАСК, Корхоналар мол-мулкани суғурталаш қоидалари, 1997 йил 27 сентябрь.